

Румик І.І.,
доктор економічних наук, професор
Університет «КРОК», м. Київ, Україна
e-mail: rumykii@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3943-639X>

Мельніченко І.В.
аспірант кафедри економіки та фінансів
Університет «КРОК», м. Київ, Україна
e-mail: melnichenko.iv@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-6297-6603>

СТАТИСТИЧНІ ПІДХОДИ ПАВЛА ЧОМПИ ДО АНАЛІЗУ ДОХОДІВ І ВИТРАТ В ЕКОНОМІЧНОМУ МЕХАНІЗМІ ПІДПРИЄМСТВ

***Анотація.** У тезах розглянуто погляди українського економіста П. Чомпи на застосування статистичних підходів до аналізу економічних явищ і процесів. Особливу увагу приділено важливості визначення доходів і витрат сімейних бюджетів, а також методологію складання балансів, зокрема торговельних підприємств. На основі опрацьованих матеріалів зроблено висновок про значний внесок П. Чомпи у розвиток економетричних методів проведення досліджень економічного механізму.*

***Ключові слова:** Павло Чомпа, статистика, економетрика, доходи, витрати, економічний механізм, торговельне підприємство*

Прагнення до широкого використання емпіричного матеріалу, вивчення конкретних економічних фактів було прогресивним явищем на початку ХХ століття. Головним завданням учених цього напрямку було вивчення економічних циклів і прогнозування господарської кон'юнктури на підставі методів математичної статистики. Світова наукова громадськість визнає першість українського економіста П. Чомпи у винаході як поняття «економетрія», так і закладення підвалин у сутність нової науки.

Метою роботи є дослідження історико-економічного аспекту наукових поглядів П. Чомпи на розвиток статистики та фінансів з використанням економетричних підходів.

Українську економетричну школу на західноукраїнських землях представляв львів'янин Павло Чомпа. Працюючи у Львові в Австро-Угорському банку, до 1904 року він опублікував низку невеликих за обсягом праць економічно-статистичного напрямку, котрі допомагали визначати та враховувати витрати та доходи сімейного бюджету. Його першою ваговою роботою став «Порадник у грошових і податкових справах», де доступно пояснювалося, як поводитися з грошима, заощаджувати, брати позики, робити вклади чи сплачувати податки. Чомпа заохочував до заощаджень усіх, навіть найменш забезпечених, адже саме у них найчастіше бувають непередбачувані потреби, що важко профінансувати за відсутності належних коштів. Учений вважав, що облік фінансів є ключовою умовою розсудливого господарювання.

У праці «Дорожнеча в Галичині та урядова злиденність» П. Чомпа запропонував аргументовані рекомендації для стимулювання економічного розвитку західноукраїнських регіонів.

У книзі «Нариси економетрії і на національній економії вибудованої природної теорії бухгалтерії» (1910) він викрив неточності у складанні балансів через відсутність «міцної наукової основи» обліку [1, с. 6]. Зокрема, дослідник підкреслив різновекторний підхід до оцінки рухомого та нерухомого майна, товарів і валют. У цій роботі, застосовуючи економетрію, Чомпа удосконалив бухгалтерську систему. Використавши нове економетричне рівняння, він закріпив теорію цінності у виведенні принципів подвійного запису.

У передмові до цієї праці, що поклала початок економетрії, П. Чомпа, насамперед, висловив критику щодо сучасної йому методології балансів. Наприклад, вартість товарів визначається інакше, ніж курс валют, а рухоме майно оцінюється по іншому, ніж нерухоме. Це стосується як власників торговельних підприємств, так і майна членів товариств з обмеженою відповідальністю. На його думку, причина полягає у недостатній науковій обґрунтованості обліку. Саме тому його сучасники-теоретики робили помилкові висновки та пропонували некоректні поради.

Ідеї економетрики, запропоновані П. Чомпою, отримали значний резонанс у економічно розвинутих країнах і втілились на масштабну та прикладну дисципліну. Проведене ним дослідження відбулося й підтвердило свою ефективність.

За цієї нагоди варто підкреслити, що економетричні розробки П. Чомпи вперше апробували викладачі Львівської торгової академії. Про це згадав сам автор у передмові до своєї книги, де зазначено, що окремі частини праці обговорювалися серед педагогів цього навчального закладу у вигляді доповідей. Отже, цілком можна стверджувати, що економетрика виникла саме у львівському науковому середовищі. Цей момент є важливим та закономірним етапом у становленні української та світової економічної думки на початку ХХ століття.

Світ високо оцінює внесок Павла Чомпи в заснування цієї дисципліни. Так, нобелівський лауреат з економетрики Рагнар Фріш [2], вивчаючи праці українського вченого, зауважив, що ще до його власної статті 1926 р. існувала монографія 1910 р., видана у Львові. Водночас Фріш відмітив певну описовість у роботі Чомпи, ніби намагаючись підкреслити й свою роль у формуванні нової науки. У підручнику з економетрики Ернста Р. Берндта [3] вказано, що цю науку, або принаймні її концепцію, започаткував П. Чомпа у 1910 році. Очевидно, що з 1910 до 1926 року економічна теорія зазнала певних змін. Ще суттєвішими вони стали у подальші роки. Проте, якими б не були досягнення в економетриці, вони не заперечують першості Павла Чомпи як її основоположника. Навпаки, сучасні успіхи цієї галузі лише підтверджують геніальність та наукову передбачуваність українського вченого, чий внесок сьогодні так яскраво відображений у терміні «Економетрика».

Список використаних джерел

1. Ciompa P. Grudrisse ciner Okonometrie und auf der Nationalekonemie aufgebaute Naturliche der Buchhaltung. Lemberg, 1910. 41 p.
2. Johansen L. Ragnor Frish's Contributions to Economics. *Swedish Journal of Economics*. 1969. Vol. 71. №4. P. 300-336.
3. Dynamic econometric modeling / proceedings of the Third International Symposium in Economic Theory and Econometrics; edited by William A. Barnett, Ernst R. Berndt, Halbert White. Cambridge University Press. 1988 p.